

Åpenhetsloven – redegjørelse for aktsomhetsvurderinger

1. Innledning	1
2. Oversikt over organisering, ansvarsområder og retningslinjer for oppfølging av åpenhetsloven	1
2.1 Organisering av virksomheten til Mesta	1
2.2 Mestas driftsområde	2
2.3 Ansvarsområder og fordeling av oppgaver	2
2.4 Rutiner for håndtering av faktiske og mulige konsekvenser som avdekkes gjennom aktsomhetsvurderingen	2
3. Aktsomhetsvurderinger utført i 2023	2
3.1 Kartlegging av leverandørkjede	2
3.2 Prioritering av leverandørkjede	3
3.3 Metode for kartlegging av risiko	3
4. Tiltak for identifiserte risikoer	3
4.1 Risikovurdering av egen virksomhet	3
4.2 Risikovurdering av leverandørkjede	3
4.3 Gjennomførte tiltak i 2023	5

1. INNLEDNING

Åpenhetsloven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester, og sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (§ 1.Lovens formål). For å realisere åpenhetsloven og bidra til et ansvarlig næringsliv skal Mesta kartlegge, forebygge, begrense og gjøre rede for hvordan risiko for negativ påvirkning skal håndteres. Etter lovens § 5 skal resultatene fra aktsomhetsvurderingene offentliggjøres gjennom en årlig redegjørelse.

Dette dokumentet inneholder en redegjørelse for aktsomhetsvurderingene Mesta har utført i perioden fra 1. januar 2023 til 31. desember 2023. Formålet med redegjørelsen er å gi allmennheten innsikt i nøkkelfunnene fra aktsomhetsvurderingene og hvilke tiltak Mesta har iverksatt. Aktsomhetsvurderingene dekker også Mestas datterselskaper.

Redegjørelsen dekker:

- **Punkt 2:** En beskrivelse av Mestas organisering, ansvarsfordeling under åpenhetsloven, samt selskapets rutiner for håndtering av konsekvenser som avdekkes gjennom aktsomhetsvurderinger
- **Punkt 3:** Informasjon om hvordan aktsomhetsvurderingen er gjennomført
- **Punkt 4:** Iverksatte tiltak for å følge opp resultatene fra aktsomhetsvurderingene

2. OVERSIKT OVER ORGANISERING, ANSVARS-OMRÅDER OG RETNINGSLINJER FOR OPPFØLGNING AV ÅPENHETSLOVEN

2.1 Organisering av virksomheten til Mesta

Mesta er eid av Nærings- og fiskeridepartementet og har tre registrerte datterselskaper; Mesta Eiendom AS, Mesta Sverige AB og Rail Infrastructure AS (RIAS). Det er kun Mesta AS og RIAS som er omfattet av virkeområdet til åpenhetsloven (jf. Lovens §2 og §3) og som

er inkludert i denne felles redegjørelsen. Det fremgår av redegjørelsen hva som gjelder for det enkelte selskap, og redegjørelsen er publisert på nettsiden til begge selskapene.

2.2 Mestas driftsområde

Mesta bygger, vedlikeholder og utvikler norsk infrastruktur på oppdrag fra både offentlige og private kunder. Ca. 50 prosent av våre anskaffelser er knyttet til underentrepriser fra norske selskaper. Øvrig innkjøp er primært fra norske leverandører, med noen få unntak.

2.3 Ansvarsområder og fordeling av oppgaver

Hovedansvaret for oppfyllelse av plikter etter åpenhetsloven for Mesta, er definert i prosedyre ved samme navn og ansvaret tilfaller administrerende direktør. Innkjøp i Mesta er ansvarlig for at det blir gjennomført aktsomhetsvurderinger i de ulike deler av vår virksomhets forretningsområder. RIAs er også omfattet av de årlige aktsomhetsvurderingene.

2.4 Rutiner for håndtering av faktiske og mulige konsekvenser som avdekkes gjennom aktsomhetsvurderingen

Mesta følger OECDs veileder for gjennomføring av aktsomhetsvurderinger, herunder punkt 2.3 og punkt 2.4 om iverksettelse og oppfølging av tiltak etter funn av faktiske eller mulige konsekvenser i Mestas virksomhet. Funn i revisjoner rapporteres i Mestas avvikshåndterings-system, og følges opp av en dedikert fagavdeling. RIAs omfattes av samme rutine.

* RIAs inngår her

3. AKTSOMHETSVURDERINGER UTFØRT I 2023

3.1 Kartlegging av leverandørkjede

Mesta har gjennomført aktsomhetsvurderinger av alle sine leverandører og samarbeidspartnere. Dette er gjort gjennom spendanalyser som omfatter både selskaper Mesta har rammeavtale med, og andre samarbeidspartnere og leverandører. Dette arbeidet viste at Mesta har en leverandørbase på rundt 7000 leverandører, og et innkjøpsvolum på om lag 5 milliarder norske kroner. RIAs er omfattet av denne kartleggingen.

3.2 Prioritering av leverandørkjeden

Etter at det totale antallet leverandører var kartlagt (ref. punkt 3.1), ble det nedsatt en arbeidsgruppe for å avgrense leverandørkjeden til et antall som var praktisk mulig å følge opp med videre undersøkelser. Man endte da opp med en liste over innkjøpskategorier, med tilhørende leverandører, som utgjorde de største risikoene for faktiske og mulige negative konsekvenser for brudd på menneskerettighetene og anstendige arbeidsforhold. Vurderingene ble gjort på kategorinivå, med bakgrunn i:

- Forholdsmessig størrelse på omsetning sett opp mot totalt innkjøpsvolum
- Varegruppe/kategori
- Produksjonssted
- Hvorvidt kategorien og dets leverandører er omfattet av Åpenhetsloven

Begrensningen førte til at man valgte ut seks innkjøpskategorier man ønsket å jobbe spesifikt med i 2023. RIAs innkjøpsvolum endrer ikke prioriteringen da dets største innkjøpskategorier samsvarer med Mesta sine. I tillegg til tiltak rettet mot dette kategoriutvalget, har man kontinuerlig fulgt opp risikobildet i markedet ved å blant annet skrive månedlige markedsrapporter. Der har man trukket fram punkter man må være særskilt observante og/eller gjennomføre risikominimerende tiltak på mot våre leverandører.

Mesta jobber kontinuerlig for å holde standarden på alt vi gjør så høy som mulig, og jobber systematisk med å styrke kompetanse innen sikkerhet.

3.3 Metode for kartlegging av risiko

Formålet med å foreta et utvalg av innkjøpskategorier, var å lage et utgangspunkt for videre oppfølging og definisjon av konkrete aksjoner mot leverandører innen innkjøpskategoriene. For å kartlegge risiko mer i detalj, og definere konkrete aksjoner, satt man sammen tverrfaglige arbeidsgrupper i Mesta, samt gjennomførte samarbeidsmøter/intervjuer med flere leverandører.

I desember 2023 signerte Mesta avtale med Azets Insights. RIAs er opprettet som et eget forretningssområde i dette systemet og vil følgelig ivaretas i aktsomhetsvurderingene. I 2024 vil man benytte systemets modul for åpenhetsloven til å utføre en objektiv

risikovurdering samt utføre aktsomhetsvurdering med subjektiv risikovurdering av samtlige leverandører. Systemet er basert på OECD sine retningslinjer og kravene fra åpenhetsloven §4. Datagrunnlaget som brukes er Mesta og RIAs sitt leverandørregister, leverandørtransaksjoner samt 15 globale risikoindikatorer for brudd på menneskerettigheter, brudd på anstendig arbeidsforhold, brudd på økonomiske- og skattemessig lovgivning samt en vurdering av klimapåvirkningen leverandøren har gjennom Mesta sine anskaffelser. Analysen fra systemet vil bistå Mesta i aktsomhetsvurderingen og gi en substans til vurderingen av verdikjederisiko, hvor Mesta bør prioritere tiltak og oppfølging, samt legge til rette for økt verdikjedeinnsikt.

4. TILTAK FOR IDENTIFISERTE RISIKOER

Mestas prosedyre for oppfyllelse av åpenhetsloven definerer følgende:

- «Tiltak for å stanse, forebygge og redusere negativ påvirkning/skade
- Basert på risikokartlegging og prioritering/vesentlighetsvurdering skal konkrete tiltak vurderes og besluttes av fagansvarlige
 - Tiltak kan gjennomføres direkte ovenfor leverandører/grossister fra vår virksomhet eller ved en fellehenvendelse fra bransjen gjennom bransjeforening eller andre samarbeidspartnere»

4.1 Risikovurdering av egen virksomhet

Mesta har gjennomført en risikovurdering av egen virksomhet. Mestas arbeid utføres i Norge og aktivitets-

typene som er omfattet av Mestas virksomhet er omfattet av arbeidsmiljøloven. Mye av produksjonsvirksomheten i Mesta medfører faremomenter. En stor del av arbeidet foregår på eller langs trafikkerte veier, i høyden, i fjell eller under vann. Mesta jobber kontinuerlig for å holde standarden på alt vi gjør så høy som mulig, og jobber systematisk med å styrke kompetanse innen sikkerhet. I tillegg evaluerer og reviderer vi alle sikkerhetsplaner kontinuerlig. Alle ansatte og innleide mannskaper er også pålagt å gjennomføre sikkerhetskurs før de kan arbeide på, langs eller ved vei. Mesta gjennomgår revisjoner jevnlig og er sertifisert i henhold til ISO:14001, ISO:45001 og ISO:9001, og arbeider systematisk med miljø- og kvalitetsledelse. RIAs er sertifisert under NEMKO med ISO 9001 og 140001 og er i prosess med å bli flyttet over til Mesta sine sertifikater hos Kiwa. Det ble ikke avdekket noen brudd på menneskerettighetene eller risiko for uanstendige arbeidsforhold under intern- og eksternrevisjoner som ble utført i 2023.

4.2 Risikovurdering av leverandørkjede

I utvalget beskrevet i pkt. 3.2, ble det avdekket flere mulige risikofaktorer i Mestas leverandørkjede. Det har ikke blitt avdekket større avvik mellom RIAs og Mesta med tanke på risikobilde. Risikoene er definert med bakgrunn i Direktoratet for økonomiforvaltning (DFØ)s høyrisikoliste for innkjøp. Risiko per utvalgt innkjøpskategori sees i tabellene på neste side.

Risiko knyttet til innkjøp av tjenester fra underentreprenører (UE):

- Brudd på arbeidsmiljøloven
- Svart arbeid
- Manglende fokus på mangfold
- Diskriminering
- Rasisme

Risiko knyttet til utendørs arbeidstøy:

MONTERING

- Lav lønn
- Urimelig overtid
- Mangel på fagforeningsrettigheter
- Tvangsarbeid
- Barnearbeid
- Dårlig helse og sikkerhet
- Utnyttning av fremmedarbeidere

● Høy risiko

KOMPONENTER

Polyester, bomullsstoff

- Tvangsarbeid
- Barnearbeid
- Dårlig helse og sikkerhet
- Eksponering for kjemikalier
- Brann og eksplosjon
- Mangel på fagforeningsrettigheter
- Miljøforurensning
- Lav lønn
- Urimelig overtid

● Høy risiko

RÅVARER

Olje, bomullsfarmer, gruvedrift etter kvarts

- Tvangsarbeid
- Barnearbeid
- Dårlige arbeidsforhold
- Mangel på fagforeningsrettigheter
- Lav lønn
- Dårlig helse og sikkerhet
- Eksponering for kjemikalier, støv, miljøforurensning
- Påvirkning på lokalsamfunnene
- Seksuelle overgrep

● Svært høy risiko

Risiko knyttet til kjøp av biler og andre kjøretøy, herunder maskiner:

SAMMENSTILLING

- Lav lønn
- Dårlige og farlige arbeidsforhold
- Mangel på fagforeningsrettigheter
- Dårlige levekår
- Overdreven bruk av overtid

● Lav risiko

KOMPONENTER

- Lav lønn
- Dårlige og farlige arbeidsforhold
- Mangel på fagforeningsrettigheter
- Dårlig levekår
- Overdreven bruk av overtid
- Diskriminering av kvinnelige arbeidstakere

● Middels høy risiko

RÅVARER

- Lav lønn
- Dårlige og farlige arbeidsforhold
- Mangel på fagforeningsrettigheter
- Innvirkning på levebrød
- Innvirkning på urfolks rettigheter
- Barnearbeid
- Seksuell utnyttelse og vold
- Finansiering av væpnet konflikt
- Landovertakelse
- Vold mot forkjempere for menneskerettigheter og miljø

● Høy risiko

Risiko knyttet til kjøp av stål og salt. Innkjøpslandene Tunisia og Spania gjør også at salt ble prioritert:

RÅSTOFF/BEARBEIDING

- Farlige arbeidsforhold
- Barnearbeid
- Tvangsarbeid
- Lav lønn
- Mangel på fagforeningsrettigheter
- Tvungen forflytning
- Innvirkninger på urfolks rettigheter

● Høy risiko

- Avskoging, miljødeleggelse og forurensning, bidrar til klimaendringer og tap av biologisk mangfold, og har innvirkning på tilgangen til mat, rent vann og andre menneskerettigheter
- Innvirkning på levebrød
- Seksuell utnyttelse og vold

- Vold mot forkjempere for menneskerettigheter og miljø
- Diskriminering av kvinnelige arbeidstakere
- Landovertakelse
- Ulovlig gruvedrift som ulovlige væpnede grupper kan dra nytte av

Kilde: <https://anskaffelser.no/berekraftige-anskaffingar/menneskerettigheter/hoyrisikolisten>

4.3 GJENNOMFØRTE TILTAK I 2023

Innkjøpskategori	Tiltak
Salt	- Revisjon i Spania og Tunisia hos de to saltleverandørene - Dialogmøter med leverandør og shipping selskap - Revisjon på lagrene i Norge for å sjekke kvalitet og stikkprøver; test til analyse - Datablad med kravspesifikasjon - Opprettet Environment protocol declaration (EPD) på salt produsert i Spania - Godkjente shippingselskaper/forsikring - Møte med rederier om bærekraftiltak i shipping (bunnstoff på båt, propell-løsning, drivstoffløsninger etc.) - Kontrakter (som etisk standard klausul, nominerte havner, etc). - Årlig risikovurdering
Stål	- Revisjon i Romania av Ikon som vi kjøper stålprodukter til snøoverbygg fra - Revisjon i Østerrike og Kroatia av rekkverksleverandør Deltabloc - Utsendt dokument om importforbud fra Russland - Teams-møter med rekkverksteam/leverandør - Markedsanalyser for å følge med på risikokilder - Kontakt med tollmyndigheter i november for å sjekke om det er nye regler man må forholde seg til i 2024 ved import - Anbudsrunde på transport av stålet. - Pågående arbeid med å forbedre kontraktutkast der bærekraft/etisk standard (tariff etc). ivaretas - Datablader for å sjekke opprinnelsesland og komponenter som kan være risikable ift. åpenhetsloven
Arbeidstøy og verneutstyr	- Sendt kravspesifikasjon til profilleverandør - Tverrfaglig involvering i vurdering av anbud - Miljømerking; Svanemerket - Bærekraft har vært særlig involvert i kategoriprosessen; vannforbruk og forurensning på produktnivå har blitt kartlagt - Vurdering av opprinnelsesland og risiko knyttet til dette ved utvelgelse av sortiment - Har sjekket resirkuleringsmåter, men prosjektet er kun i startfasen; ingen god løsning per i dag pga. kjemikalier (brannhemmende)

Innkjøpskategori	Tiltak
Underentrepriser (UE)	- Økt bruk av StartBANK - Gjennomført oppfølging av HMS reg og dokumentasjon av alle underentreprenører i prosjekt der RIAs jobber for Banenor. - Anbudsrunde på trafikkdirigering – innspill fra tillitsmann rundt arbeidsvilkår - Redusert risiko gjennom etablering av ny kravspesifikasjon ved inngåelse av avtaler (f.eks. tariff) - Nye inngåtte kontrakter (inkluderer klausuler som ivaretar etiske standarder og åpenhetskrav) - Kontroll av lønns- og arbeidsvilkår i prosjektene - Revisjoner i kontraktens varighet - Avholdt workshop med Care Norge for å konkretisere aksjoner om hvordan vi kan inspirere og bidra til økt mangfold, herunder også økt kvinneandel, hos våre underentreprenører
Maskiner og utstyr	- Livsløpsanalyse «fra vugge til grav»: Hvor kommer batteriene og råvarer fra og hvordan blir de behandlet når bilen skrotes? - Sjekke med leverandørene om de har kontroll på hele verdikjeden - Følger transportører EUs mobilitetspakke og regler? - Sjekke med shippingselskapet om CO₂ krav for 2024 - Målinger på CO₂ på utstyr og flåte: Linx - Krav til opplæring for operatør/sjåfør: Ulike godkjente beviser og sertifikater - Bærekraft er med i evalueringsrundene
Asfaltmasse	- Sjekke med leverandørene at man ikke importerer fra Russland (ref. EUs sanksjonsbestemmelser på bitumen) - Informere internt om risiko i markedsrapport og på Workplace - Kravspesifikasjon - Kontrakter (relevante klausuler) - Bestille lokalt ute, og håndteres i liten grad av innkjøp